

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Тюлькова А.В.

студентка,

Запорізький національний університет

ГІПЕРТЕКСТОВА ЛІТЕРАТУРА – ЛІТЕРАТУРА МАЙБУТНЬОГО?

Поняття гіпертексту вперше було представлено у роботі Ванневара Буша «Як ми можемо мислити», 1945. В. Буш звертається до проблеми організації великого об'єму інформації, а також необхідності зробити цю інформацію більш доступною [1]. Головна ідея базується на створенні пристрою «Метех», який дозволить його користувачеві встановлювати зв'язки та знаходити «шляхи» між різними частинами інформації. Завдяки цій статті були розроблені нові принципи, що базувалися на ідеї об'єднання інформації за допомогою асоціацій.

Роберт Кувер зазначає, що гіпертекст надає декілька шляхів між текстовими сегментами, тобто завдяки альтернативам гіпертекст представляє зовсім іншу технологію, яка пропонує безліч можливих варіантів і звільняє читача від влади автора [2].

Таким чином, гіпертекстова література – це тип нелінійного наративу: такі твори не ведуть читачів послідовно від сторінки до сторінки, від однієї глави до іншої, натомість читачі самі можуть обирати шлях крізь текст. Вони самі владні створювати історію через наявність різних варіантів.

Гіпертекстова література почала з'являтися на початку 1980-х. Першою значною роботою вважається роман Майкла Джойса «Полудень», який був випущений на дискеті.

Поява такого виду літератури змінила традиційне сприйняття читання та ролі читача. Читання гіпертекстів – це нова форма читання, яка у свою чергу потребує нового читача. Такі зміни

включають у себе фізичне читання, а також ментальні процеси, які при цьому виникають.

Гіпертекстова література потребує більшого залучення читача. У той час як аудиторія лінійного наративу використовує уяву у процесі читання, сам твір ніби веде нас до розв'язки, аудиторія ж нелінійного наративу повинна визначати ще й «курс» твору, що дозволяє змінити його структуру. Так читач перебирає на себе роль автора, адже він сам повинен направляти і вести розповідь, смисл якої може змінюватися в залежності від «маршруту».

Комп'ютерні технології найкраще підходять для такої літератури, адже електронні версії легше організувати: на екрані з'являється текст, у якому деякі фрази виділені як посилання. Натискаючи на них, читач продовжує занурюватися в один із варіантів твору. З іншого боку, така кількість «маршрутів» може просто дезорієнтувати читача. Наприклад, роман Стюарта Молтропа «Сад перемоги» має 2800 електронних посилань, поєднує різноманітні теми і включає в себе алюзії на значну кількість інших творів. Не дивно, що читач може загубитися у цьому лабіринті, втратити «нитку», а тому й інтерес. Проте, існує перешкода розповсюдження такої літератури: на даному етапі – це недосконалий стан технологій для читання. Комп'ютерний екран, порівняно з книгою, не такий вже й привабливий.

Майбутнє гіпертекстової літератури залежить від покращення моделі як тексту, так і читача. Але головна проблема цього явища полягає у тому, що гіпертекст розглядається з точки зору традиційної літератури і не виділяється в окрему форму зі своїми особливостями та характеристиками. Частіше за все, читачі не хочуть бути відповідальними за хід подій. Адже саме зв'язок із долею персонажів, емоційний відгук на несподіваний сюжетний поворот і підконтрольність твору авторові робить читання традиційної літератури таким приємним.

Необхідно зауважити, що багато літературних критиків розглядають гіпертекст як цифровий жарт постмодерністів та загрозу цілісності літератури, тому що майже будь-хто може завантажити такий гіпертекст. Прихильники ж цього явища наголошують, що це оригінальна форма мистецтва, яка поєднує

кінематографічну техніку з ознаками живого виконання, а тому і розглядати її потрібно в іншому, нетрадиційному, світлі.

Взагалі, прогнозування щодо майбутнього літератури досить ризикова справа. Друковані видання вже декілька разів проголошувалися відсталими, такими, що належать минулому вікові, адже настала нова ера – гаджетів та електронних книг. Дослідники, які вивчають явище гіпертекстової літератури впевнені, що з нинішнього невідомого стану, така література перетвориться на одну з найзахоплюючих розваг. Джилл Волкер говорить, що головна проблема полягає у визначенні літературних форм, які не підходять під наше розуміння традиційних форм [4]. Кетрін Хейлс впевнена, що гіпертекстова література стане однією з ключових складових нашої епохи. Вона підкреслює важливість гіпертексту для розуміння майбутнього людства: «З розвитком електронної літератури граматики, риторика і синтаксис пристосовуються до цифрового середовища. Ми вчимося по-новому сприймати літературу, тому дієслово «читати» більше не підходить. Майбутнє електронної літератури – наше майбутнє» [3].

Отже, що суттєво відрізняє гіпертекст від лінійних творів – це наявність кількох можливих кінцівок. Якщо читачі можуть слідувати різними сюжетними лініями, то як вони дійдуть до основної фінальної частини? Що трапиться, якщо читач дійде до розв'язки, пропустивши важливі частини твору? Знання про те, що існує заключна частина та її очікування є важливим для створення контекстів протягом процесу читання. Таким чином, одна з причин, чому гіпертекстова література ще не стала «мейнстрімом» – це відсутність кінцівки як такої і вірогідність загубитися у сюжеті (який, здається, саботує у гіпертекстовій літературі). Та й класичний варіант літературної критики вже не спрацює, бо такі твори неможливо прочитати повністю, об'єднати в одне ціле. Для гіпертексту потрібен якийсь додаток, у якому буде «мапа», що дозволить пройти заплутаними стежками і не втратити суть. Також важливо, щоб читачі не забували, що вони не пасивні споглядачі, а активні учасники дії, тому розслабитися за читанням такої літератури навряд чи вдасться.

Список використаних джерел:

1. Bush V. As We May Think [Електронний ресурс] / Vannevar Bush // the Atlantic Monthly. – 1945. – Режим доступу: [http://worrydream.com/refs/Bush%20-%20As%20We%20May%20Think%20\(Life%20Magazine%209-10-1945\).pdf](http://worrydream.com/refs/Bush%20-%20As%20We%20May%20Think%20(Life%20Magazine%209-10-1945).pdf).

2. Coover R. The End of Books [Електронний ресурс] / Robert Coover // The New York Times. – 1992. – Режим доступу: <http://movies2.nytimes.com/books/98/09/27/specials/coover-end.html>.

3. Hayles K. Deeper into Machine: The Future of Electronic Literature [Електронний ресурс] / Katherine Hayles // Electronic Literature Organization. – 2003. – Режим доступу: <http://www.souzaesilva.com/Website-Backups/reviews/14reviews/elokeynote/ELOProceedings.pdf>.

4. Walker J. Piecing together and tearing apart: finding the story in afternoon [Електронний ресурс] / Jill Walker // ACM Digital Library. – 1999. – Режим доступу: <http://jilltxt.net/txt/ht99-walker.pdf>.